

Sociale innovatie in dienstverlening: nieuwe partners en methoden

Samenvatting

Inleiding

Dit verslag geeft een overzicht van de bevindingen van een onderzoeksproject waarin de betrokkenheid van nieuwe partners – in het bijzonder de sociale partners, het maatschappelijk middenveld en mensen in kwetsbare posities – in sociale innovatie wordt verkend. In het kader van dit onderzoek wordt ‘sociale innovatie’ gedefinieerd als nieuwe ideeën (producten, diensten en modellen) die oplossingen bieden voor maatschappelijke problemen, en die tevens aan maatschappelijke behoeften tegemoetkomen en nieuwe sociale verhoudingen tussen de betrokken groepen creëren. Sociale innovatie kan betrekking hebben op zaken als nieuwe participatie in besluitvorming, (al dan niet commerciële) diensten die van invloed zijn op de maatschappelijke situatie van specifieke doelgroepen, en veranderingen in zorgstelsels. Het is onderdeel van culturele ontwikkeling en maatschappelijke verandering.

Het onderzoek is op EU-niveau uitgevoerd, met een speciale nadruk op de rol van het Europees Sociaal Fonds (ESF) in sociale innovatie, en in zes lidstaten: Bulgarije, Ierland, Italië, Oostenrijk, Polen en Zweden. Er werd gekeken naar de cultuur in elk land wat betreft innovatie en sociaal partnerschap, en naar de mate waarin EU-beleid de aanzet heeft gegeven tot nationaal beleid. Het onderzoek omvat tevens drie casestudy's – uitgevoerd in Ierland, Slovenië en Zweden – over initiatieven die mede door de sociale partners, of door mensen in kwetsbare situaties, zijn opgezet en uitgevoerd.

Het doel van dit onderzoek is het beleidsdebat over sociale innovatie te voorzien van een feitelijke onderbouwing, en bij te dragen aan een beter inzicht in doeltreffende en duurzame processen. In het onderzoek is ook gekeken hoe sociale innovatie op de meest doeltreffende wijze in verschillende fasen kan worden ondersteund - van de aanzet tot een programma, via een consistente levering van diensten van goede kwaliteit, tot en met de identificatie van goede praktijken.

Beleidskader

De sociale en economische uitdagingen van de 21e eeuw maken een nieuwe benadering noodzakelijk van de analyse en verwezenlijking van innovatie in het algemeen, en van sociale innovatie in het bijzonder. Sociale innovatie wordt steeds meer gezien als aanvulling op het gebrekkige antwoord dat de overheid en de economie hebben op deprivatie, maar ook op grotere problemen als vergrijzing en klimaatverandering. Niet iedere aanpak van maatschappelijke uitdagingen geldt als sociale innovatie: net zoals technische uitvindingen alleen worden gezien als innoverend wanneer zij economisch interessant zijn, moet sociale innovatie duurzame voordelen voor haar gebruikers opleveren.

Sociale innovatie staat momenteel centraal in de EU-beleidsagenda. In de Europese groeistrategie Europa 2020 wordt expliciet aan sociale innovatie gerefereerd. Twee van de belangrijkste initiatieven zijn het ‘Europees platform tegen armoede en sociale uitsluiting’ en de ‘Innovatie-Unie’.

Sociale innovatie wordt in toenemende mate gezien als middel om de hoofddoelstellingen te helpen bereiken die door de Europese Commissie zijn uiteengezet in haar mededeling over het sociaal investeringspact “Naar sociale investering voor groei en cohesie”.

Belangrijkste bevindingen op basis van nationale programma's

De betrokkenheid van sociale partners en niet-gouvernementele organisaties (ngo's) in de opzet en toepassing van sociale innovatie verschilt in de zes onderzochte landen, net als de invulling van het begrip. De analyse betrof voornamelijk programma's en initiatieven in de beleidsdriehoek ‘werkgelegenheid–onderwijs–sociaal beleid’.

De meeste op sociale innovatie gerichte programma's en initiatieven worden betaald door het ESF. Mogelijk is dit omdat deze programma's onder een gemeenschappelijke structuur vallen en voortdurend worden gemonitord. Er bestaan wel sociaal innoverende projecten buiten het ESF om, maar deze worden meestal niet als zodanig aangeduid.

Enkele uitzonderingen daargelaten zijn de sociale partners niet vertrouwd met het begrip sociale innovatie. Sommigen zijn echter zelf bezig vormen van sociale innovatie op te zetten of te stimuleren met de bedoeling verbeteringen aan te brengen in de omstandigheden van gemarginaliseerde groepen, zoals mensen die buiten de arbeidsmarkt vallen.

Ngo's voeren vaak sociale innovaties door, al is hun betrokkenheid bij de opzet van programma's hoofdzakelijk informeel, en spelen het maatschappelijk middenveld en de vrijwilligerssector geen formele rol in het ESF op EU-niveau.

Mensen in de vrijwilligerssector associëren het idee van sociale innovatie doorgaans met het ESF, vooral wanneer sprake is van werken met kwetsbare groepen. Vertegenwoordigers van werkgeversorganisaties leggen vooral een verband met 'sociaal ondernemerschap'.

Conclusies uit de casestudy's en beleidsadviezen

Relevantie van een definitie – De partners in de casestudy's hebben zich niet speciaal beziggehouden met de definitie van sociale innovatie. Sociale innovatie was niet als zodanig de drijvende kracht achter of het uitgangspunt voor hun initiatieven. Dit is in overeenstemming met de uitkomsten van de in de zes landen uitgevoerde analyse, waaruit bleek dat initiatieven waarin direct wordt verwezen naar sociale innovatie voornamelijk in de context van het ESF kunnen worden gevonden. Gezien de brede definitie van het begrip kunnen vele verschillende projecten echter worden gezien als vormen van sociale innovatie.

Reacties op problemen/vraagstukken – De gemeenschappelijke noemer van de verschillende projecten is dat zij reacties zijn op plaatselijke problemen en niet zozeer deel uitmaken van een groter geheel. Dat betekent dat er een omgeving zou kunnen worden gecreëerd die een voedingsbodemp kan zijn voor meer van dergelijke bottom-upinitiatieven, waarbij wordt ingegaan op vraagstukken die nog niet door besluitvormers op het hoogste niveau worden gezien.

Afhankelijkheid van individuen – De betrokkenheid en het enthousiasme van de mensen die de programma's opzetten en uitvoeren blijken een cruciale factor te zijn. De afhankelijkheid van specifieke personen kan de houdbaarheid van projecten bij veranderende leiding echter ook verzwakken. Wanneer deze personen goede contacten hebben met andere belanghebbenden en ingebed zijn in een solide structuur, kan dat hun de noodzakelijke ondersteuning geven, waardoor deze projecten een steviger fundament en een langere levensduur hebben.

Duurzaamheid – Door ingekaderd te zijn in een bredere, meer gestructureerde context kan afzonderlijke projecten een langer leven beschoren zijn; het juiste evenwicht moet echter gevonden worden om dit niet ten koste te laten gaan van de flexibiliteit die nodig is voor kleinschalige activiteiten.

Betrokkenheid van belanghebbenden – De betrokkenheid van verschillende groepen bevordert inzicht in de behoeften van de begunstigden. Deze samenwerking helpt ook de wederzijdse verwachtingen realistischer te houden.

Betere evaluatie – Van projecten wordt in toenemende mate verwacht dat ze heldere doelstellingen hebben, maar bij grootschalige programma's wordt vaak te weinig gedaan aan een goede evaluatie hiervan. Er moet meer worden gedaan om de systematische evaluatie van deze initiatieven te garanderen.

Betere financiering – Veel programma's worden op projectbasis georganiseerd, terwijl ze niettemin effect op de lange termijn willen hebben. De financiering zou voorspelbaarder en duurzamer moeten zijn. Bovendien moet worden gekeken naar nieuwe manieren om aanvullende financiering uit particuliere bronnen te verwerven.

Aanvullende informatie

Het verslag *Social innovation in service delivery: New partners and approaches* (Sociale innovatie in dienstverlening: nieuwe partners en methoden) is beschikbaar op <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1354.htm>

Voor nadere inlichtingen kunt u contact opnemen met Anna Ludwinek, onderzoeksmanager, alu@eurofound.europa.eu